

Andrija Štampar (1888–1958)

Uvodnik

Znanstveni skupovi Dani Andrije Štampara u Slavonskom Brodu 2004–2016.

Andrija Štampar (1888–1958), liječnik i javnozdravstveni djelatnik, predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (JAZU; danas Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, HAZU), osnivač Svjetske zdravstvene organizacije i javnoga zdravstva jugoistočne Europe, svojim djelovanjem ne prestaje inspirirati znanstvenoistraživačku i akademsku zajednicu na području Hrvatske i šire. Slavonija tim više osjeća potrebu da bude uključena u ta istraživanja, što i čini održavanjem bijenalnih simpozija naslovljenih *Dani Andrije Štampara*, koje organizira Opća bolnica »Dr. Josip Benčević« Slavonski Brod pod pokroviteljstvom HAZU-a. Osim pokroviteljstva, Akademija je sudjelovala u organizaciji skupova i preko svoje znanstvenoistraživačke jedinice, Odsjeka za povijest medicinskih znanosti, tj. njegovih dviju upraviteljica i povjesničarki medicine: preminule prof. dr. sc. Biserke Belicze, predsjednice znanstvenoga odbora Skupa 2004. godine, i prof. dr. sc. Stelle Fatović-Ferenčić, predsjednice znanstvenoga odbora Skupa u razdoblju 2006–2016. godine. Skupovima su gotovo redovito nazočili i djelatnici Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU u Osijeku kojim danas upravlja prof. dr. sc. Antun Tucak, prof. emeritus, a nedavno se u njegov rad uključila i nova Akademijina muzeološka jedinica, Hrvatski muzej medicine i farmacije HAZU, kojim upravlja Silvija Brkić-Midžić. Glavni koordinatorski skupova na regionalnoj razini od samih je početaka prof. dr. sc. Ivica Balen, nekadašnji ravnatelj Opće bolnice »Dr. Josip Benčević« u Slavonskom Brodu i istraživač povijesti medicine slavonske regije.

Od 2004. godine *Dani Andrije Štampara*, iz skupa u skup, razvijali su svoju idejnu tematiku i rasli ne samo brojem sudionika nego i kvalitetom iznesenoga povijesnomedicinskoga sadržaja. Brzo su postali privlačnim okupljalištem stručnjaka različitih profila (od liječnika do općih povjesničara i povjesničara medicine) koje spaja interes za medicinsku baštinu i povijesnomedicinske teme. Na skupovima su sudjelovali znanstvenici iz različitih dijelova Hrvatske, od Dalmacije do Slavonije, te šire regije, primjerice Slovenije (Ljubljana) i Bosne i Hercegovine (Sarajevo), što pokazuje koliko je Štamparovo djelo snažno zaživjelo na različitim prostorima.

Prva dva skupa (2004. i 2006) organizirana su s idejom prezentiranja uloge i djela Andrije Štampara u užem smislu. Treći, četvrti i peti skup (2008., 2010. i 2012) usredotočili su se na tematiku kulturnoga i zdravstvenoga ozračja Štamparova vremena, vrednovanja uloge i utjecaja njegovih suvremenika, ideoloških istomišljenika ili oponenata te na praćenje odjeka socijalno-medicinske ideologije u širem prostornom kontekstu. Prikupljeni radovi s prvih triju skupova objedinjeni su u publikaciji *Andrija Štampar: radovi sa znanstvenih skupova Dani Andrije Štampara u Slavonskom Brodu* koja je izišla 2009. godine. Također su otisnute dvije knjige sinteze cjelokupnoga Štamparova opusa (2006. i 2008), iznimno vrijedan i koristan referentni materijal, koji će zasigurno dugo biti nezaobilazan istraživačima ove tematike. Odbrani radovi s petoga skupa, koji se odvijao pod zadanim naslovom *Štamparovo vrijeme, suvremenici i odjeci* otisnuti su 2012. godine u 28. svesku publikacije *Anali Závoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Osijeku*.

Šesti skup održan je 2014. godine, kada se širom svijeta obilježavala 100. obljetnica Prvoga svjetskoga rata, stoga je tematika bila usmjerena na djelovanje Andrije Štampara upravo u tom razdoblju. Uz glavne teme, vezane uz Štampara i ozračje *Velikoga rata*, na skupu su bila zastupljena i predavanja koja tematiziraju Štamparove suradnike i suvremenike, među kojima su istaknuti Antun Vrgoč, Josip Šilović, Alfred Sindik, Hrvoje Iveković, Antun Vrgoč, Ivo i Bojan Pirc, Viktor Finderle, Kajetan Blečić, Ante Švalba i Vjekoslav Bakašun, Vladimira Čepulić, Teodor Gjurgjević i Jean Monet. Skupu je svojim izlaganjem nazočila i gošća iz Inštitute za zgodovino medicine iz Ljubljane, istaknuta povjesničarka medicine prof. dr. sc. Zvonka Zupanić Slavec. Prezentirano je 25 tema, a izlagači su bili povjesničari, povjesničari medicine te liječnici raznih specijalnosti (od kirurga, epidemiologa i obiteljskih liječnika, do stručnjaka javnoga zdravstva i internista). Skupu su, kao i prethodnih godina, nazočili i predstavnici Škole narodnog zdravlja »Andrija Štampar« iz Zagreba: ravnateljica prof. dr. sc. Jadranka Božikov, prof. dr. sc. Luka Kovačić i dr. sc. Ankica Senta Marić. Na skupu je održana i komemoracija prim. dr. Vladimiru Dugačkom, istaknutom povjesničaru medicine preminulom 11. III. 2014, kao i promocija dviju knjiga: *Dr. Mijo Pišl, liječnik u Donjim Andrijevcima*, autora Stjepana Čeovića, Ivica Balena i Đure Miškića, te *Tragom poznatih liječnika iz Broda i okolice* Stjepana Čeovića i Ivica Balena. Uz večeru, prvoga dana održano je čitanje poezije Vanje Radauša. Kao i prethodnih godina, i nakon ovoga skupa objavljen je izbor radova u suplementu povijesnomedicinskoga časopisa *Acta medico-historica Adriatica* koji je izišao 2015. godine. Broj su, uz glavnoga urednika Antu Škrobonju, uredili gosti-urednici Stella Fatović-Ferenčić i Martin Kuhar.

Andrija Štampar kao institucija javne memorije bila je tema skupa 2016. godine, a odnosila se na sva istraživačka polazišta koja podrazumijevaju Štamparovo nasljeđe (ideje, ideologiju, materijalnu baštinu) kao potencijal u promišljanju budućih stra-

tegija u politici, zdravstvu i kulturi. Prvoga dana bile su zastupljene sljedeće teme: *Andrija Štampar kao institucija javne memorije i počeci muzealizacije medicine u Hrvatskoj* (S. Brkić Midžić i S. Fatović-Ferenčić), *Aktualnost javnozdravstvene doktrine Andrije Štampara i medicinske »Nemesis« Ivana Iliča* (M. Belicza), *Andrija Štampar i njegov model zdravstvene zaštite u međunarodnim publikacijama* (J. Božikov), *Ostavština prof. dr. Andrije Štampara u HDA: iz okvira pojedinačnog u domenu kolektivnog čuvanja društvenog sjećanja* (D. Hofgräff), *Stanje preventive u današnjoj Europi s posebnim osvrtom na Hrvatsku* (B. i I. Lukovnjak), *Zavodi za javno zdravstvo – izazovi u 21. stoljeću* (A. Cvitković), *Političke okolnosti u Kraljevini Jugoslaviji za Štamparove profesure i dekanata na Medicinskom fakultetu* (V. Dugački, K. Regan), *Razvoj bolnice u Slavonskom Brodu od 1918. do 1957. godine* (M. Jandrić Balen), *Reforme zdravstvenog sustava u svjetlu Štamparove doktrine* (D. Kocić) i *Uzroci depopulacije stanovništva u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji od 1883. do 1918. godine. (Od vremena vladanja bana Khuena Héderváryja pa do kraja Prvog svjetskog rata)* (A. Szabo). Sutradan su prezentirane teme: *Duhovna zaostalost, neznanje ili nešto treće – zašto ne razumijemo javno zdravstvo?* (D. Gorjanski), *Kapitalističko potrošačko društvo – treba li nam preventiva?* (D. i V. Oršulić), *Dva susreta studenta Ivana Katića i akademika Andrije Štampara* (S. Čeović), *Preventiva – u službi zdravlja ili biznisa* (Lidija Gajski), *Zdravstvo Brodske pukovnije* (M. Landeka), *Primalje i primaljstvo u Brodu na Savi* (V. Čosić), *Liječnik u zajednici* (J. Buljan), *Eugenika u Hrvatskoj nakon Andrije Štampara* (M. Kuhar) i *Zdravstvo i zdravstvene prilike u Slavonskom Brodu od 1918. do 1957. godine* (I. Balen). Održana je i kratka komemoracija za prof. dr. sc. Luku Kovačića, Zoru Lukovnjak, rođenu Štampar, posljednju i najmlađu Štamparovu kćer, te za prof. dr. sc. Slobodana Langa. Predstavljena je knjiga o veterinaru Ivanu Katiću, dopisnom članu HAZU-a koji danas živi u Danskoj (autori S. Čeović i I. Balen) te suplement povijesnomedicinskoga časopisa *Acta medico-historica Adriatica* u kojem su objavljeni odabrani radovi s prethodnih *Dana Andrije Štampara*.

Niz skupova održanih u Slavonskom Brodu pokazao je da nema malih sredina kada je riječ o želji da se njeguje baština ili pak kada se želi promišljati o smjernicama razvoja zdravstva u budućnosti. Važnost skupova sastoji se ne samo u njegovanju spomena na Andriju Štampara u regiji kojoj je pripadao po svojem rođenju nego i u mobilizaciji ljudi sa slavonskoga područja u akcijama vezanima za očuvanje i istraživanje hrvatske medicinske baštine. Prezentaciji uloge i djela Andrije Štampara, ali i širega konteksta vremena u kojemu je živio, skupovi su pridonijeli prikazom konkretnih javnozdravstvenih pomaka u lokalnim zajednicama (primjerice na području Slavonije i Dalmacije), te promišljanjem i komparacijom Štamparove zdravstvene politike i vizije u odnosu na današnje stanje zdravstva u Hrvatskoj. Skupovi stoga otjelovljuju živu tradiciju kao model i preporuku, kao polazište i poruku, ukazujući na specifičan kulturni kontinuitet koji bi mogao oblikovati glavne razvojne premise zdravlja i u budućnosti jer naglašava potrebu planiranja zdravstva i partner-

stva u zdravlju. Štamparove zdravstvene modele ne tako davno usvajale su različite države, a ni danas nisu mimo temeljnih zdravstvenih postulata.

Leksikografski zavod Miroslav Krleža pridružio se našim nastojanjima, otvoriši prostor svojega časopisa *Studia lexicographica* za objavljivanje odabranih radova i s posljednjega, sedmoga skupa, što prihvaćamo sa zahvalnošću i nadom da će se suradnja nastaviti i u budućnosti.

STELLA FATOVIĆ-FERENČIĆ

Članak je dostupan pod licencijom Creative Commons: Imenovanje-Nekomercijalno (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Sadržaj smijete umnožavati, distribuirati, priopćavati javnosti i mijenjati ga, uz obvezno navođenje autorstva, te ga koristiti samo u nekomercijalne svrhe.